

Dorota Teneta-Skwiercz

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: dorota.teneta-skwiercz@ue.wroc.pl

**MOŻLIWOŚCI WDROŻENIA KONCEPCJI
ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU
W INSTYTUCJACH SZKOLNICTWA WYŻSZEGO –
WYNIKI BADAŃ UCZELNI EKONOMICZNYCH**

**POSSIBILITIES OF IMPLEMENTING THE CONCEPT
OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN INSTITUTIONS
OF HIGHER EDUCATION – RESEARCH RESULTS
OF ECONOMIC UNIVERSITIES**

DOI: 10.15611/pn.2017.499.29

JEL Classification: I23, I29, F64

Streszczenie: Problem badawczy, któremu poświęcono niniejsze opracowanie, sformułowano w formie następującego pytania: w jaki sposób szkoły wyższe reagują na wyzwania wynikające z upowszechniania koncepcji zrównoważonego rozwoju? Głównym celem artykułu jest ocena możliwości wdrożenia koncepcji zrównoważonego rozwoju w szkole wyższej. Cele pośrednie to: naświetlenie nowych wyzwań/oczekiwań stojących przed instytucjami szkolnictwa wyższego, identyfikacja roli administracji państwowej w zakresie stymulowania społecznej odpowiedzialności uczelni oraz ukazanie obszarów i przykładowych inicjatyw służących realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju uczelni. Metody badawcze zastosowane w artykule to analiza piśmiennictwa, analiza stron internetowych oraz rozmowy nieformalne. Z przeprowadzonych badań wynika, że poziom wdrożenia przedmiotowej koncepcji w badanych szkołach wyższych jest niezadowolający.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, społeczna odpowiedzialność uczelni, szkoła wyższa.

Summary: The research question, which was devoted to this study, was formulated as follows: How are universities responding to the challenges of disseminating the concept of sustainable development? The main objective of this paper is to evaluate the possibilities of implementing the concept of sustainable development in higher education. Indirect aims for achieving the main goal are: highlighting the new challenges/expectations facing higher education institutions, identifying the role of the public administration in stimulating corporate social responsibility, and demonstrating areas and examples of initiatives to achieve the university's sustainability concept. The research methods used in the article are literature analysis, web page analysis of five leading economic universities in Poland and

informal discussions with members of university social responsibility committees. The research conducted by the author shows that the level of implementation of the concept seems unsatisfactory. Research has shown that Polish universities do not fully employ their potential in terms of pro-environmental activities and building relationships with the local community. It is also characterized by a low level of institutionalization and a short planning horizon of activities undertaken in pursuit of the idea of sustainable development.

Keywords: sustainable development, social responsibility of universities, higher education.

1. Wstęp

Zmieniają się wyobrażenia na temat użyteczności edukacji. Raport pt. „Edukacja: jest w niej ukryty skarb”, przygotowany dla UNESCO przez Międzynarodową Komisję do spraw Edukacji dla XXI wieku [*Edukacja: jest w niej...*], promuje nową rozszerzoną koncepcję edukacji, tj. takiej edukacji, która umożliwi każdej jednostce odkrywanie, pobudzanie i wzmacnianie jej potencjału twórczego. Przed edukacją stawiane są też inne wyzwania, takie jak konieczność godzenia autonomii z podległością zewnętrznego nadzoru, kultury akademickiej z kulturą korporacyjną, elitarność z masowością kształcenia [*Misja społeczna...* 2015, s. 7]. Coraz częściej artykułowane są oczekiwania co do większej otwartości uczelni na społeczeństwo i ich partycypacji w rozwiązywaniu problemów społecznych i środowiskowych. Przykładowo na pierwszym Szczycie Ziemi w Sztokholmie w 1972 r. edukacja została uznana za fundamentalny czynnik pomyślnego osiągnięcia zrównoważonego rozwoju. Dostrzeżono bowiem, iż instytucje szkolnictwa wyższego są nie tylko konsumentami energii nieodnawialnej i generatorami CO₂, ale też źródłem technologicznej i organizacyjnej wiedzy w tych obszarach. W związku z tym ciąży na nich obowiązek przyjęcia potrójnej linii przewodniej (*triple bottom line*), tj. równoważenia ekonomicznych, środowiskowych i społecznych efektów swojej działalności.

Problem badawczy, któremu poświęcono niniejsze opracowanie, sformułowano w formie następującego pytania: w jaki sposób szkoły wyższe reagują na wyzwania płynące z upowszechniania koncepcji zrównoważonego rozwoju? Głównym celem artykułu jest ocena możliwości wdrożenia tytułowej koncepcji w szkole wyższej. Cele pośrednie to: naświetlenie nowych wyzwań/oczekiwań stojących przed instytucjami szkolnictwa wyższego, identyfikacja roli administracji państwowej w zakresie stymulowania społecznej odpowiedzialności uczelni oraz ukazanie obszarów i przykładowych inicjatyw służących realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju w szkołach wyższych.

Metody badawcze zastosowane w artykule to analiza piśmiennictwa, analiza stron internetowych pięciu najważniejszych uczelni ekonomicznych w Polsce oraz rozmowy nieformalne z członkami uczelnianych komisji ds. społecznej odpowiedzialności. Autorka odwołała się też do osobistych doświadczeń związanych

z uczestnictwem w pracach Zespołu ds. Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Biznesu, będącego organem pomocniczym Ministra Rozwoju i Finansów.

2. Uczelnia XXI wieku – nowy kontekst funkcjonowania

Zmieniają się warunki społeczno-kulturowe, ekonomiczne, techniczno-technologiczne i środowiskowe funkcjonowania uczelni. Wraz z początkiem lat 90. XX w. pojawiło się wiele nowych wyzwań, z jakimi muszą się zmierzyć instytucje szkolnictwa wyższego. Najważniejsze z nich to:

- globalizacja społeczeństw, gospodarki i rynków pracy, która przyczyniła się do większej mobilności studentów, pracowników naukowych, spowodowała też wzrost presji na umiędzynarodawianie nauki i tworzenie międzynarodowych konsorcjów uniwersyteckich;
- rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych, który umożliwił kształcenie na odległość i zastosowanie e-learningu;
- rozwój idei gospodarki opartej na wiedzy, czego efektem był wzrost znaczenia innowacji i przedsiębiorczości oraz konieczność podejmowania przez uczelnie współpracy z sektorem biznesu, umożliwiającej przyspieszenie komercjalizacji wyników badań;
- postępująca degradacja środowiska naturalnego, implikująca wzrost oczekiwań społecznych związanych z ekologizacją prowadzonej przez organizacje działalności;
- zmiana struktury demograficznej ludności i stopniowe starzenie się społeczeństw, przekładające się na wzrost popytu na uczenie się przez całe życie (*life long learning*).

Wymienione uwarunkowania wpływają na sposób funkcjonowania uczelni oraz postrzegania ich roli w społeczeństwie. Od uczelni oczekuje się dziś, że będą wdrażać zasady zrównoważonego rozwoju, będą służyć i wzmacniać społeczeństwo, którego są częścią. Nie dziwi wobec tego fakt, że dwie tradycyjne misje uniwersytetu, tj. kształcenie i prowadzenie badań, zostają uzupełnione o trzecią – rozwijanie współpracy i wzajemnych relacji z otoczeniem przez wpływanie na rozwój społeczny i ekonomiczny miasta, regionu i kraju (tzw. potrójna helisa – *triple helix mission*). Odpowiedzią na opisane wyzwania są nowe modele uniwersytetów. I tak, w pracach K. Pawłowskiego znajdziemy odwołania do modelu uniwersytetu IV generacji, tj. uniwersytetu, który taktuje kształcenie, badania i kontakty z otoczeniem jako jednakowo ważne, a poprzez transfer wiedzy, technologii i idei, odgrywa rolę kreatora rozwoju lokalnego i regionalnego [Pawłowski 2002]. Z kolei B. Clark jest autorem modelu uniwersytetu przedsiębiorczego [Fried 2006]. W uniwersytecie przedsiębiorczym, w porównaniu z uniwersytem tradycyjnym (humboldowskim), zmniejsza się rola państwa, traci na znaczeniu samorządność akademicka, wzmocniona jest

rola kierownictwa uczelni, które odpowiada na oczekiwania coraz szerszego grona interesariuszy.

Według badaczki J. Puukka jednym z narzędzi realizacji zrównoważonego rozwoju uczelni jest koncepcja społecznej odpowiedzialności uczelni (w skrócie SOU). Dzieje się tak, gdyż odpowiedzialne praktyki uczelni wywołują określone efekty o charakterze ekonomicznym, środowiskowym i społecznym [Puukka 2008]. Powstaje w tym miejscu pytanie, czym jest i w jaki sposób przejawia się społeczna odpowiedzialność szkoły wyższej? K. Leja podkreśla, że uczelnia społecznie odpowiedzialna to uczelnia uwzględniająca oczekiwania interesariuszy poprzez kształtowanie relacji z nimi w aspektach ekonomicznym, społecznym i etycznym, działająca w ramach regulatorów, czyli zbioru zasad służących spełnianiu oczekiwań oraz dążąca do budowania kultury organizacyjnej sprzyjającej innowacyjności [Leja 2008]. Uczelnia społecznie odpowiedzialna to niewątpliwie uczelnia, która angażując się w dialog i partnerstwa z różnymi interesariuszami, podejmuje działania w obszarach: pracowniczym, edukacyjnym, badawczym i środowiskowym, przyczyniające się do zrównoważonego rozwoju. Społeczną odpowiedzialność uczelni można postrzegać jako rodzaj filozofii działania, polityki etycznej, która zaangażowanie w życie społeczności lokalnej i globalnej traktuje jako okazję do stymulowania społecznej gospodarczego rozwoju oraz ochrony środowiska naturalnego.

3. Administracja publiczna wobec społecznej odpowiedzialności szkół wyższych – wybrane inicjatywy Ministerstwa Rozwoju

W proces upowszechniania koncepcji zrównoważonego rozwoju uczelni w Polsce aktywnie włączyły się różne organy administracji państwowej, takie jak: Ministerstwo Rozwoju, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa, Ministerstwo Energii, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Ze względu na ograniczone ramy niniejszego opracowania w dalszej jego części przedstawione zostaną inicjatywy tylko jednego z ministerstw, a mianowicie Ministerstwa Rozwoju.

W dniu 21 września 2016 r. Minister Rozwoju i Finansów powołał Zespół ds. Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Biznesu (w skrócie określanym jako Zespół). Będąc organem pomocniczym, wspiera on ministra w działaniach na rzecz odpowiedzialnego prowadzenia biznesu. Do głównych zadań Zespołu należą [<https://www.mr.gov.pl>]:

- prowadzenie dialogu, wymiana doświadczeń między administracją publiczną, biznesem, partnerami społecznymi oraz organizacjami pozarządowymi i instytucjami naukowo-badawczymi w zakresie zrównoważonego rozwoju i społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (*Corporate Social Responsibility* – CSR);

- upowszechnianie zasady solidarności społecznej oraz odpowiedzialnego prowadzenia działalności biznesowej;
- wypracowywanie rekomendacji dotyczących kierunków wdrażania zasad CSR w odniesieniu do Strategii na rzecz odpowiedzialnego rozwoju.

Zespół obraduje na posiedzeniach, które odbywają się w siedzibie Ministerstwa Rozwoju nie rzadziej niż raz na kwartał. Składa się z trzech grup roboczych: Grupy ds. Strategicznych, opracowującej ramy do Krajowego planu działania w zakresie CSR, Grupy ds. Etyki i Standardów, odpowiedzialnej za prowadzenie biznesu, pracującej nad stworzeniem platformy dialogu na temat obecnych i przyszłych wyzwań etycznych w biznesie, oraz Grupy ds. Edukacji i Popularyzacji CSR. Trzecia grupa zajmuje się m.in. identyfikowaniem działań, które w ciągu ostatnich lat przyczyniły się do podniesienia wiedzy na temat CSR, zaplanowaniem działań, które pomogłyby wdrażać ideę społecznej odpowiedzialności w małych i średnich przedsiębiorstwach, stworzeniem koncepcji kampanii społecznej dotyczącej CSR, jak też opracowaniem narzędzi edukacyjnych dla nauczycieli akademickich/w liceach/szkołach zawodowych, propagujących ideę zrównoważonego rozwoju. Istotnym wkładem tej grupy w upowszechnianie przedmiotowej koncepcji w szkolnictwie wyższym jest opracowanie Deklaracji społecznej odpowiedzialności uczelni, będącej podobnie jak Deklaracja Talloires z 2005 r. [<http://ulsf.org/talloires-declaration>] dokumentem definiującym obywatelską i społeczną odpowiedzialność uczelni w Polsce.

4. Implementacja koncepcji SOU w uczelniach ekonomicznych w Polsce – analiza porównawcza

W niniejszym punkcie przeprowadzono analizę porównawczą w zakresie inicjatyw społecznie odpowiedzialnych pięciu najlepszych (według rankingu „Perspektywy 2017”) publicznych uczelni ekonomicznych w Polsce. Głównym źródłem informacji o badanych podmiotach były strony internetowe, co stanowi niewątpliwie ograniczenie przeprowadzonych w czerwcu 2017 r. badań. Z nieformalnych rozmów z członkami uczelnianych zespołów ds. społecznej odpowiedzialności wynikało, że nie wszystkie inicjatywy podejmowane przez uczelnie są sygnalizowane na ich stronach internetowych. Co więcej, prospołeczne i prośrodowiskowe strategie i polityki niektórych uczelni mają charakter niejawnny.

Z danych zawartych w tab. 1 wynika, iż trzy z badanych uczelni wyraźnie odnoszą się w swoich misjach i wizjach do zrównoważonego rozwoju i społecznej odpowiedzialności. Z wyjątkiem Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach uczelnie powołały podległe rektorowi komisje/zespoły ds. społecznej odpowiedzialności. Żadna z badanych uczelni nie posiada centrum wolontariatu. Wolontariat uczelniany z reguły związany jest z aktywnością studentów, rzadziej pracowników. Ma charakter nieskoordynowanych, podejmowanych *ad hoc*, rozproszonych i nieregularnych inicjatyw.

Tabela 1. Instytucjonalizacja zrównoważonego rozwoju

Instytucjonalizacja	UE Wrocław	SGH	UE Poznań	UE Kraków	UE Katowice
Ujęcie <i>expressis verbis</i> w misji/wizji uczelni „odpowiedzialności społecznej” i „zrównoważonego rozwoju”	x	x	x	-	-
Istnienie zespołu/komisji ds. społecznej odpowiedzialności uczelni	x	x	x	x	-
Centrum wolontariatu	-	-	-	-	-
Strategia ds. SOU	-	-	-	-	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Największą aktywność uczelnie przejawiają w dwóch grupach interesariuszy, tj. pracowników i studentów. I tak w obszarze pracowniczym (tab. 2) na uwagę zasługują inicjatywy podejmowane przez UE w Poznaniu. Uczelnia ta kładzie nacisk na etykę pracy naukowej oraz ochronę własności intelektualnej, stąd powołanie dedykowanych tym aspektom zespołów. Wszystkie badane uczelnie mają podpisane umowy w zakresie wzajemnej wymiany kadry naukowo-dydaktycznej z uczelniami krajowymi i zagranicznymi, organizują szkolenia wewnętrzne oraz seminaria tematyczne dla swoich pracowników. UE we Wrocławiu jest jedyną uczelnią ekonomiczną w Polsce posiadającą Uniwersytecki Inkubator Przedsiębiorczości.

Tabela 2. Działania w obszarze pracowniczym

Pracownicy	UE Wrocław	SGH	UE Poznań	UE Kraków	UE Katowice
Umowy z uczelniami krajowymi i zagranicznymi w zakresie wzajemnej wymiany kadry naukowo-dydaktycznej	x	x	x	x	x
Szkolenia wewnętrzne	x	x	x	x	x
Seminaria tematyczne	x	x	x	x	x
Dofinansowanie studiów i szkoleń zewnętrznych	-	x	-	-	-
Kodeks etyki pracownika naukowego	-	-	x	x	-
Skrzynka pomysłów	-	-	x	-	-
Komisja ds. Etyki Badań Naukowych	-	-	x	-	-
Wolontariat pracowniczy	-	-	-	x	x
Fundacja Rozwoju Uniwersytetu	x	-	x	x	-
Uniwersytecki Inkubator Przedsiębiorczości	x	-	-	-	-
Jednostka org. zajmująca się ochroną własności intelektualnej	-	-	x	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Wszystkie badane uczelnie doceniają znaczenie praktycznego wymiaru studiów, czego dowodem są warsztaty organizowane przez praktyków – partnerów uczelni, oferty staży i praktyk, programy wsparcia karier, w ramach których studenci mają możliwość rozwoju kompetencji przydatnych na etapie poszukiwania i świadczenia pracy (tab. 3). Szereg działań w obszarze studenta zorientowanych jest na ułatwienie procesu studiowania, wszystkie uczelnie oferują wirtualny dziekanat, pomoc psychologa, wsparcie dla osób niepełnosprawnych. Liczba inicjatyw o charakterze kulturalnym, adresowanych do studentów, prezentuje się dość skromnie. Uczelnią zdecydowanie wyróżniającą się na tym polu jest SGH, która stworzyła swoim studentom możliwość samorealizacji poprzez uczestnictwo w uczelnianym chórze, teatrze, zespole pieśni i tańca oraz Dyskusyjnym Klubie Filmowym.

Uczelnie angażują się w rozwój społeczności lokalnych (tab. 4). Do najpopularniejszych inicjatyw należą: uniwersytety trzeciego wieku, uniwersytety dziecięce,

Tabela 3. Działania w obszarze studenta

Studenci	UE Wrocław	SGH	UE Poznań	UE Kraków	UE Katowice
Umowy z uczelniami krajowymi i zagranicznymi, w zakresie wzajemnej wymiany studentów	x	x	x	x	x
Warsztaty praktyków/akademie biznesowe	x	x	x	x	x
Szkoła giełdowa	x	–	–	x	x
Poradnik medyczny dla studenta	–	–	–	x	–
Kodeks etyki studenta	–	–	x	x	–
Kodeks etyki doktoranta	–	–	x	x	–
Wirtualny dziekanat	x	x	x	x	x
Programy wsparcia karier (np. Safari Kariery)	x	x	x	x	x
Wsparcie osób niepełnosprawnych	x	x	x	x	x
Wolontariat studencki	–	–	–	x	x
Konsulting terapeutyczny	x	–	–	–	–
Program mentoringu	x	–	–	–	–
Oferty pracy, praktyk, staży	x	x	x	x	x
AIP	x	–	–	–	–
Szkoła letnia	x	x	–	–	–
Chór	x	x	–	–	x
Zespół pieśni i tańca	–	x	–	–	x
Teatr	–	x	–	–	–
DKF	x	x	–	–	–
Kluby tematyczne (np. IGO)	–	–	–	–	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Tabela 4. Działania w obszarze społeczności lokalnej

Społeczność lokalna	UE Wrocław	SGH	UE Poznań	UE Kraków	UE Katowice
Uniwersytet Trzeciego Wieku	x	x	x	x	x
Uniwersytet Dziecięcy	x	x	–	x	x
Akademia Młodego Ekonomisty (AME) – program edukacji ekonomicznej gimnazjalistów	–	x	–	–	x
Wernisaże i koncerty	–	–	x	–	–
Uczelniany wolontariat	–	–	–	x	x
Program dla szkoły ponadgimnazjalnej (np. Chmura Edukacyjna)	–	–	–	x	x
Projekty na rzecz społeczności lokalnej w obszarze zdrowia, bezpieczeństwa, środowiska naturalnego	–	–	–	–	x
Studencka Poradnia Finansowa	–	–	–	–	x
Wynajem powierzchni	x	x	x	x	x
Wykłady otwarte	x	x	x	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

wynajem powierzchni i wykłady otwarte. Do rzadkości należy realizacja projektów w obszarze kultury, zdrowia, bezpieczeństwa i środowiska naturalnego.

Wszystkie badane uczelnie dbają o relacje z absolwentami. Cyklicznie organizują ich spotkania, śledzą rozwój ich karier zawodowych. Oferują im też szereg przywilejów, takich jak: rabaty w wybranych punktach gastronomicznych, kulturowych i rozrywkowych, preferencyjne ceny oferty edukacyjnej, ze szczególnym uwzględnieniem studiów podyplomowych, możliwość udziału w kursach elearningowych i szkoleniach.

Obszarem, któremu badane podmioty poświęcają najmniej uwagi, jest środowisko naturalne. Stosunkowo największą aktywność w tym aspekcie działalności przejawia UE Katowice. Uczelnia ta nie tylko organizuje cykliczne konkursy i debaty poświęcone ekoinnowacjom, ale też uwzględniania kryteria środowiskowe w procesie inwestycji infrastrukturalnych.

5. Zakończenie

Wdrażanie koncepcji zrównoważonego rozwoju stało się faktem, wobec czego nie wypada dziś pytać, czy przedmiotowa koncepcja powinna być wdrażana, a raczej w jaki sposób. Z przeprowadzonych przez autorkę badań wynika, że poziom wdrożenia przedmiotowej koncepcji wydaje się niezadowolający. Badania wykazały, że uczelnie polskie nie wykorzystują w pełni swojego potencjału w zakresie budowania

relacji ze społecznością lokalną oraz działalności prośrodowiskowej. Cechuje je niski stopień instytucjonalizacji i krótki horyzont planistyczny działań podejmowanych w ramach realizacji idei zrównoważonego rozwoju. Świadczy o tym deficyt strategii społecznej odpowiedzialności oraz wewnętrznych jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za formułowanie, wdrażanie i egzekwowanie polityk, zasad i procedur służących urzeczywistnieniu idei zrównoważonego rozwoju.

Niewątpliwie istnieje potrzeba dalszych, pogłębionych badań dotyczących implementacji tytułowej koncepcji w szkolnictwie wyższym. W szczególności identyfikacji, analizie i ocenie powinny podlegać warunki, możliwości oraz ograniczenia w zakresie wdrażania zrównoważonego rozwoju w uczelniach, jak też inicjatywy podejmowane w odniesieniu do różnych grup interesariuszy

Literatura

Edukacja: jest w niej ukryty skarb, raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku obradującej pod przewodnictwem Jacques'a Delorsa.

Fried J., 2006, *Government – University – Interfaces*, Annual Conference on Higher Education Management and Development in Central, Southern and Eastern Europe, <http://www.donau-uni.ac.at>, 14.07.2007.

<http://ulsf.org/talloires-declaration>, 10.05.2017.

http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/4_Filary_Raport_Delorsa.pdf, 10.11.2017.

<https://www.mr.gov.pl/>, 6.11.2017.

Leja K., 2008, *Uniwersytet organizacją służącą otoczeniu*, [w:] K. Leja (red.), *Społeczna odpowiedzialność uczelni*, Politechnika Gdańska, Gdańsk.

Misja społeczna uniwersytetu w XXI wieku, (2015), dokument opracowany przez Zespół pod kierunkiem ks. prof. Andrzeja Szostka, Fundacja Rektorów Polskich, Warszawa.

Pawłowski K., 2002, *W stronę uniwersytetu przedsiębiorczego*, Nauka i Szkolnictwo Wyższe, nr 1/19.